

Agressie tegen onderwijspersoneel

De overheid heeft in 2007 de campagne Veilige Publieke Taak gelanceerd. Met de leus *Handen af van onze helpers* wordt duidelijk gemaakt dat agressie tegen ambulancepersoneel en politie niet normaal is. Met het project Veilige Publieke Onderwijs (VPTO) vraagt het ministerie van OCW ook aandacht voor agressie en geweld tegen onderwijspersoneel. Misschien minder spectaculair dan aanvallen op ambulancepersoneel en politie, toch zijn in de media regelmatig berichten te lezen over agressie tegen onderwijspersoneel. Uit onderzoeken blijkt dat personeel uit alle onderwijssectoren regelmatig slachtoffer is van beledigingen, verbale bedreigingen, scheldpartijen en soms harde trappen. Niet alleen leerlingen, ook ouders maken zich hieraan schuldig. Hoe kan de school ervoor zorgen dat het personeel zijn werk veilig kan doen?

In het nieuws

Zomaar een greep uit de nieuwsberichten over agressie tegen onderwijspersoneel die in de loop van 2011 op de website van CSV zijn geplaatst:

mei 2011 | De conciërge van een school uit Den Bosch sprak een leerling aan op zijn gedrag. Hierop bedreigde de jongen de conciërge met de dood. Toen de conciërge een week later opnieuw door de jongen met de dood werd bedreigd, heeft hij aangifte gedaan bij de politie.

september 2011 | Een 15-jarige leerling van een school in Nijmegen werd op woensdag 7 september door een medewerkster aangesproken op zijn agressieve gedrag tegenover het personeel. In reactie hierop sloeg hij de medewerkster en vernielde hij eigendommen van de school.

september 2011 | Een 55-jarige man is aangehouden voor het bedreigen en mishandelen van medewerkers van een school in Tiel. De vader was het niet eens met een beslissing die de school had genomen inzake zijn dochter. Twee medewerkers van de school deden aangifte tegen de man. Hij man is aangehouden en overgebracht naar het politiebureau waar proces verbaal tegen hem is opgemaakt.

Cijfers en onderzoeken

De afgelopen jaren hebben verschillende organisaties onderzoek gedaan naar agressie en geweld in het onderwijs:

- Ministerie van Binnenlandse Zaken: **Agressie en Geweld. Onderzoek naar agressie en geweld door externen tegen overheidswerknemers** (2010).
- Ministerie van Binnenlandse Zaken: **Confrontaties met agressie** (2007).
- ITS/AOb: **De goede naam van de school** (2007).
- Verwey Jonker Instituut: **Agressie en geweld in het onderwijs** (2004).

Hieronder vindt u een overzicht van de belangrijkste onderzoeksresultaten op het gebied van agressie tegen personeel.

Agressieve leerlingen

Uit het ITS/AOb-onderzoek blijkt dat zwaar fysiek geweld door leerlingen zeldzaam is (gemiddeld 1 procent), leerlingen uiten hun agressie meestal verbaal. Bedreiging met slag- of steekwapens komt met 2 procent vaker voor. Met name in het voortgezet onderwijs worden leraren geconfronteerd met

video-opnamen op websites (7 procent). In het basisonderwijs krijgen leerkrachten vaker te maken met slaan of schoppen, meestal als ze tussenbeiden komen bij vechtpartijen tussen leerlingen. Velen zien dit als een aanvaardbaar beroepsrisico.

Het Verwey Jonker Instituut deed in 2005 onderzoek naar agressie en geweld in het onderwijs. Op ongeveer de helft van de onderzochte scholen (po, vo, sbo en vso) zijn personeelsleden wel eens uitgescholden, een kwart is wel eens verbaal bedreigd en 11 procent is slachtoffer geweest van discriminerende opmerkingen. Verbale agressie vindt het meest plaats in het speciaal voortgezet onderwijs/speciaal basisonderwijs, 15 procent van de personeelsleden in dit type onderwijs wordt wekelijks of dagelijks door leerlingen uitgescholden en 6 procent van hen wordt wekelijks of dagelijks verbaal bedreigd met geweld.

Uit het onderzoek van het Verwey Jonker Instituut blijkt dat slaan en schoppen door leerlingen vrijwel uitsluitend plaatsvindt in het speciaal onderwijs. Een derde van de personeelsleden uit dit onderwijstype rapporteert dat hij of zij tenminste eenmaal per jaar wordt geslagen of geschopt door leerlingen. Bedreigingen van personeelsleden met geweld, schriftelijk of via e-mail, door leerlingen vindt vrijwel nooit plaats. Ook het gebruik van een wapen tegen personeelsleden komt vrijwel niet voor.

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken voerde in 2006 een personeelsonderzoek uit. Hieruit blijkt dat vooral personeel in het voortgezet onderwijs wordt geconfronteerd met verbaal geweld (66 procent). In het primair onderwijs en de bve-sector liggen deze percentages op respectievelijk 48 en 50 procent. Uit dit onderzoek komt naar voren dat gemiddeld 10 procent van het onderwijspersoneel te maken krijgt met fysiek geweld.

Agressieve ouders

Uit het ITS/AOb-onderzoek blijkt dat 1,7 procent van de leraren een ingrijpende fysieke aanvaring met ouders heeft gehad; 17 procent is wel eens uitgescholden door ouders, 13 procent bedreigd.

De cijfers van het Verwey Jonker Instituut wijzen erop dat één op de zeven personeelsleden minimaal een keer per jaar wordt uitgescholden door ouders. Dit blijkt uit de cijfers van het Verwey Jonker Instituut. Eén op de negen personeelsleden geeft aan dat hij of zij tenminste eenmaal per jaar door ouders verbaal met geweld wordt bedreigd. Andere vormen van geweld en de agressie naar onderwijzend en onderwijsondersteunend personeel door ouders komen vrijwel niet voor.

Agressieve collega's

Agressie door collega's of leidinggevendenden blijft vaak onderbelicht. Het gaat daarbij vrijwel uitsluitend om verbale agressie, zo blijkt uit onderzoek van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. In 2005 werd 10 procent van het po-personeel daar slachtoffer van, in het voortgezet onderwijs en de bve-sector bedroegen de percentages 17 procent.

Kaders

Veilige Publieke Taak

Om agressie en geweld in de publieke sector terug te dringen, heeft de overheid – zoals hierboven reeds vermeld – het actieprogramma **Veilige Publieke Taak** opgezet. Doel van dit programma is dat werknemers met een publieke taak – dus ook onderwijspersoneel – hun werk veilig en respectvol moeten kunnen uitoefenen. In 2009 werd het programma **Veilige Publieke Taak Onderwijs** (VPTO) in het leven geroepen, bedoeld om schoolbesturen te adviseren over beleid ten aanzien van het terugdringen van agressie tegen personeel.

Veilige Publieke Taak beveelt acht maatregelen aan voor een effectieve aanpak van agressie tegen personeel. Vertaald naar het onderwijs betekent dit:

1. Draag uw schoolnorm van acceptabel gedrag uit.
2. Bevorder dat personeel elk voorval van agressie en geweld meldt.
3. Registreer alle incidenten van agressie en geweld.

4. Train het onderwijspersoneel in het voorkomen van en omgaan met agressie en geweld.
5. Reageer binnen 48 uur richting de dader.
6. Bevorder dat werknemers aangifte doen en/of geef strafbare feiten (zoals fysiek geweld en bedreiging) zelf aan bij de politie.
7. Verhaal de schade op de dader.
8. Verleen nazorg aan onderwijspersoneel dat slachtoffer is van agressie en geweld.

In aansluiting hierop heeft het Ministerie van OCW in januari 2009 een beleidsbrief uitgebracht, waarin de veiligheid van onderwijspersoneel centraal staat. Staatssecretaris Marja van Bijsterveldt schrijft hierover onder meer:

Wij vinden het onaanvaardbaar dat onderwijsmedewerkers bij de uitoefening van hun taken te maken krijgen met agressie en geweld. Daarom willen wij werkgevers en werknemers in het onderwijs ondersteunen om de aanpak tegen agressie en geweld binnen hun organisaties effectief vorm te geven. Dit gebeurt binnen het kader van het rijksbrede programma 'Veilige Publieke Taak', dat erop gericht is dat werkgevers en werknemers met een publieke taak, deze op een veilige en respectvolle wijze kunnen uitvoeren. Hiertoe willen wij, in aanvulling op de hierboven genoemde speerpunten, inzetten op het beter gebruiken van de beschikbare kennis en informatie, het verder professionaliseren van onderwijspersoneel en het ontwikkelen van een landelijke norm voor (on)gewenst gedrag in het onderwijs.

OCW-beleidsbrief 'Veiligheid in en om het onderwijs'

Wetgeving

Onderwijsinstellingen zijn wettelijk verplicht al het onderwijspersoneel, zowel leerkrachten/docenten als ondersteunend personeel, een veilige werkplek te bieden. Dit is geregeld in de Arbowet en verder uitgewerkt in de verschillende onderwijs-cao's.

Arbowet

Artikel 1

Lid 3e: In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder: psychosociale arbeidsbelasting: de factoren seksuele intimidatie, agressie en geweld, pesten en werkdruk in de arbeidssituatie die stress teweeg brengen.

Artikel 3

Lid 2: De werkgever voert, binnen het algemeen arbeidsomstandighedenbeleid, een beleid gericht op voorkoming en indien dat niet mogelijk is beperking van psychosociale arbeidsbelasting.

Cao primair en voortgezet onderwijs

Artikel 11.5 lid 2 (cao po)/artikel 18.6 (cao vo)

Binnen het in lid 1 bedoelde beleid worden ten aanzien van de werknemers in ieder geval afspraken gemaakt over:

- a. het bewerkstelligen van sociale en fysieke veiligheid,
- b. het voorkomen van seksuele intimidatie, racisme, agressie en geweld,
- c. het voorkomen van ziekteverzuim,
- d. de personeelszorg,
- e. de scholing en begeleiding van werknemers die nodig is met het oog op het realiseren van het voorgaande.

Justitie

Aangiftebeleid

Uit diverse onderzoeken, waaronder het ITS/AOb-onderzoek **De goede naam van de school** (2007) blijkt dat scholen soms aarzelen om aangifte te doen na een ernstig (gewelds)incident. Daarbij speelt

angst voor negatieve media-aandacht een belangrijke rol. Het blijkt echter dat personeel dat slachtoffer is geworden van agressie of geweld zich hierdoor niet serieus genomen voelt. Scholen zouden daarom altijd aangifte moeten doen van ernstige (gewelds)incidenten.

Aangifte wordt in principe gedaan door de direct getroffen(e). Aangifte doen bij de politie is niets anders dan het doorgeven van een gepleegd strafbaar feit. De politie maakt hiervan proces verbaal op. Op basis van de aangifte kan vervolging plaatsvinden.

Het komt voor dat het slachtoffer wel aangifte wil doen, maar daar zelf psychisch of fysiek niet toe in staat is. De schoolleiding kan dan, met een schriftelijke volmacht van de werknemer, namens hem of haar aangifte doen. Voordat het slachtoffer – of de school namens het slachtoffer – aangifte doet tegen een leerling, moeten eerst de ouders van de betreffende leerling worden geïnformeerd.

Slachtoffers zien soms bezwaren om aangifte te doen. Ze willen het incident niet te zwaar maken, zijn bang voor represailles of willen liever geen 'gedoe' met justitie. Begrijpelijke bezwaren, maar de schoolleiding zou er bij het slachtoffer op aan moeten dringen om toch aangifte te doen. Met het oog op de schoolveiligheid kan de schoolleiding besluiten zelf aangifte te doen.

Meer informatie over aangifte doen bij de politie vindt u in het CSV-informatieblad [Aangifte na agressie tegen onderwijspersoneel](#).

Jurisprudentie

Uit de jurisprudentie blijkt dat het zinvol is om aangifte te doen van agressie en geweld. Uit een proces dat begin juni 2009 werd gevoerd bij de Amsterdamse rechtbank bleek dat voor het beledigen, slaan of anderszins agressief benaderen van gekwalificeerde gezagsdragers een dubbele strafeis geldt. Een leerling of ouder die zijn boekje te buiten gaat ten aanzien van een schoolmedewerker, kan dus in de rechtszaak een dubbele straf horen eisen.

Op basis van aangiftes door onderwijspersoneel zijn agressieve leerlingen of ouders door de rechter veroordeeld tot werkstraffen en/of geldboetes. In onderstaand kader vindt u een viertal willekeurig gekozen uitspraken.

Fysieke agressie: 260 euro boete

Een boze moeder uit Sneek (31) mishandelde op 7 juli 2006 de onderwijzeres van haar zoontje. De moeder had de onderwijzeres stevig bij de bovenarmen gepakt en in één en mogelijk beide armen geknepen. Conform de eis van de officier van justitie legde de rechter de moeder een boete van 260 euro op. [Lees meer >>](#)

Verbale agressie: schuldig zonder straf

De ouders van een basisschoolleerling uit Waddinxveen zijn op 10 juli 2009 door de Haagse politierechter veroordeeld. Vorig jaar december waren ze naar de school gegaan om verhaal te halen over het feit dat hun zoontje werd gepest. De juf voelde zich bedreigd en deed aangifte.

De politierechter vond dat beide ouders over een grens waren heengegaan. Zij wilde echter geen boete opleggen en verklaarde hen schuldig zonder straf. [Lees meer >>](#)

Verbale agressie: 3 weken gevangenisstraf, waarvan 1 voorwaardelijk

Een leerling die eind december 2007 een leraar van het Twents Carmel College Oldenzaal in de klas bedreigde, is veroordeeld tot drie weken gevangenisstraf, waarvan één week voorwaardelijk. De directie van de scholengemeenschap is tevreden over de uitspraak. De veroordeelde kwam bij de leraar verhaal halen nadat deze zijn 15-jarige zoon de klas had uitgestuurd. Ten overstaan van een volle klas leerlingen bedreigde de man de leraar met de dood: "Als je nog een keer aan mijn zoon komt, sla ik je kop eraf." [Lees meer >>](#)

Psychische agressie: voorwaardelijke werkstraf 100 uur

Een zestienjarige leerling van de Regionale Scholen Gemeenschap (RSG) Noord Oost-Veluwe die eind 2006 gemanipuleerde foto's van onthoofde docenten op internet heeft gezet, is veroordeeld tot een voorwaardelijke werkstraf van 100 uur. De kinderrechter volgde daarmee de eis van het Openbaar Ministerie. [Lees meer >>](#)

Scholing & advies

Scholingsaanbod

Diverse organisaties hebben scholingsaanbod ontwikkeld om onderwijspersoneel te wapenen tegen agressie en geweld. Een overzicht hiervan vindt u op de CSV-website: [agressie en geweld > scholing voor docenten](#).

Voor het omgaan met agressieve ouders zijn speciale trainingen ontwikkeld. Ook daarvan is een overzicht te vinden op de CSV-site: [agressieve ouders > scholingsaanbod](#).

Zelfonderzoek onderwijspersoneel

Het Vervangingsfonds heeft een vragenlijstapplicatie voor scholen in het primair onderwijs ontwikkeld. Hiermee kunnen scholen onder meer inventariseren in welke mate het personeel wordt geconfronteerd met agressie en geweld. [Lees meer >>](#)

Advies

Arbo-VO is een onafhankelijk kennis- en adviescentrum en kan diensten op maat leveren aan scholen in het voortgezet onderwijs. Arbo-VO ondersteunt scholen bij de invulling van hun verantwoordelijkheid op het terrein van arbeidsomstandigheden. Op de website zijn relevante factsheets te downloaden, waaronder [Preventie van agressie tegen school- en onderwijspersoneel](#).

Onderwijsinstellingen kunnen bij het [steunpunt Agressie in het Onderwijs](#) terecht voor vragen en advies. Dit steunpunt is in opdracht van het Vervangings- en Participatiefonds ondergebracht bij het Instituut voor Psychotrauma.

De [Helpdesk Veilige Publieke Taak \(VPT\)](#) geeft advies aan werkgevers met een publieke taak, dus ook uit het onderwijs, die schade lijden door agressie en geweld.

Meer informatie

Website CSV

Op de website van CSV vindt u in de rubrieken 'Agressie tegen personeel' en 'Agressieve ouders' tal van publicaties, instrumenten, scholingsmogelijkheden, onderzoeken, etc. over agressie tegen personeel:

- CSV-website > [Veilige Publieke Taak Onderwijs \(VPTO\)](#)
- CSV-website > [Agressie tegen personeel](#)
- CSV-website > [Agressieve ouders](#)

Informatiebladen

CSV heeft een aantal informatiebladen uitgebracht die verwant zijn aan het onderwerp agressie tegen onderwijspersoneel. U kunt deze informatiebladen als pdf-bestand downloaden via de CSV-website:

- [Aangifte na agressie](#)
- [Geweld, melden of niet?](#)
- [Agressieve ouders](#)